

MAT Á UMHVERFISÁHRIFUM SAMKVÆMT LÖGUM NR. 63/1993 VEGNA LENGINGAR EYJARGARÐS VIÐ ÖRFIRISEY

NÍÐURSTÖÐUR FRUMATHUGUNAR OG ÚRSKURÐUR SKIPULAGSSTJÓRA RÍKISINS

1. INNGANGUR

Skipulagsstjóri ríkisins hefur fengið til frumathugunar lengingu Eyjargarðs við Örfirisey í Reykjavík, samkvæmt lögum nr. 63/1993 um mat á umhverfisáhrifum.

Framkvæmdaraðili: Reykjavíkurbíó.

Framkvæmd kynnt í frummatsskýrslu: Eyjargarður er staðsettur á Engeyarsundi austanmegin við Örfirisey. Núverandi garður þar er um 190 m langur en fyrirhugað er að lengja hann um 255 m til austurs. Hlémegin við garðinn er gert ráð fyrir 71 metra löngum viðlegukanti með 13 m dýpi miðað við hæðarkerfi Sjómælinga Íslands. Gert er ráð fyrir að skip með allt að 45.000 tonna burðargetu og 11,5 til 12 metra djúpristu geti athafnað sig við viðlegukantinn.

Markmið framkvæmdar: Að auka öryggi skipa, búnaðar, starfsmanna og öryggi gagnvart mengunarslysum. Að auðvelda eftirlit með losun olúfarma, hraða afgreiðslu olúskipa og stuðla að aukinni hagkvæmni í rekstri olúfélaganna.

Frumathugun: Þann 9. maí 1996 tilkynnti Reykjavíkurbíó framkvæmdina til embættis skipulagsstjóra ríkisins og var frummatsskýrsla lögð fram. Embætti skipulagsstjóra ríkisins tók formlega á móti frummatsskýrslunni með bréfi til Reykjavíkurbíó þann 13. maí 1996. Framkvæmdin var auglýst opinberlega þann 22. maí 1996 í Lögbirtingablaðinu og Morgunblaðinu. Frummatsskýrsla lá frammi til kynningar frá 22. maí til 27. júní 1996 hjá embætti skipulagsstjóra ríkisins og í Þjóðarbókhöfðunni, Reykjavík. Engar athugasemdir bárust á kynningartíma. Leitað var umsagnar fimm opinberra umsagnaraðila: Borgarminjavarðar, Borgarráðs, Hollustuverndar ríkisins, Náttúruverndarráðs og Vita- og hafnamálastofnunar. Einnig var Heilbrigðiseftirliti Reykjavíkur kynnt málið.

Gögn lögð fram við frumathugun:

Frummatsskýrsla: Lenging Eyjargarðs við Örfirisey. Frummat á umhverfisáhrifum. Tæknideild Reykjavíkurbíó, apríl 1996, Þórhildur Guðmundsdóttir.

2. UMSAGNIR

Leitað var umsagnar **Borgarminjavarðar** með bréfi dagsettu 13. maí 1996 og barst umsögn með bréfi dagsettu 4. júlí 1996. Þar segir:

„Eins og kemur fram í skýrslu tæknideildar Reykjavíkurbæjar frá apríl 1996 um frummat á umhverfisáhrifum við lengingu Eyjargarðs við Örfirisey eru bergristur á klöppunum yst á Örfirisey, um 200-250 metra í vesturátt frá rótum Eyjargarðs (bls. 18). Þessar bergristur, sem skráðar eru í fornleifaskrá Reykjavíkur, eru langt utan allra umferðarleiða að Eyjargarði og framkvæmdir við garðinn snerta þær ekki. Ekki verður séð að bergristunum stafi hættu af fyrirhuguðum framkvæmdum, en þess verður að gæta að stórvirkar vinnuvélar eða aðrar vélar spilli ekki þessum minjum.

Undirrituð annaðist frummatið á sjávarbotninum og þar kom ekkert markvert í ljós með tilliti til fornminja.

Ekki telst ástæða til að hamla umræddri lengingu Eyjargarðs vegna fornleifa.

Að því er varðar þjóðminjar gerir matsskýrslan nægjanlega grein fyrir umhverfisáhrifum af umræddum framkvæmdum.“

Umsögnin var send Reykjavíkurbæjum með símbréfi þann 11. júlí 1996.

Leitað var umsagnar **Borgarráðs** með bréfi dagsettu 13. maí 1996 og barst umsögn með bréfi dagsettu 5. júní 1996. Þar segir m.a.:

„Rétt er að taka undir það sjónarmið Reykjavíkurbæjar að fyrirhugaðar framkvæmdir stefni að því að bæta öryggi varðandi afgreiðslu olíuskipa og draga úr hættu á mengunaróhöppum. Hér er því um jákvæða framkvæmd að ræða og ekki þörf á neinum sérstökum mótvægisáðgerðum. Framkvæmdin er eðlileg þróun í þá átt að bæta hafnaraðstöðu hér í Reykjavík og þá um leið bætt starfsskilyrði við afgreiðslu skipa. Um leið batnar öll aðstaða til mengunarvarna og öryggi við móttöku og afgreiðslu skipa vex.“

Umsögnin var send Reykjavíkurbæjum með símbréfi þann 11. júní 1996.

Leitað var umsagnar **Hollustuverndar ríkisins** með bréfi dagsettu 13. maí 1996 og barst umsögn með bréfi dagsettu 6. júní 1996. Þar segir:

„Stofnunin hefur engar athugasemdir við matið, en ítrekar að þegar kemur að vinnu við verklagsreglur vegna viðbragða við mengunaróhöppum (Gr. 5.1 Greining hættu) þá verði stofnunin látin fylgjast með framgangi mála.“

Umsögnin var send Reykjavíkurbæjum með símbréfi þann 11. júní 1996

Leitað var umsagnar **Náttúruverndarráðs** með bréfi dagsettu 13. maí 1996 og barst umsögn með bréfi dagsettu 6. júní 1996. Þar segir:

„Náttúruverndarráð telur að framkvæmdin muni ekki raska merkjum náttúruminum og gerir því ekki athugasemdir við hana.“

Umsögnin var send Reykjavíkurbæjum með símbréfi þann 11. júní 1996.

Leitað var umsagnar **Vita- og hafnamálastofnunar** með bréfi dagsettu 13. maí 1996 og barst umsögn með bréfi dagsettu 24. maí 1996. Þar segir:

„Vita- og hafnamálastofnun hefur komið að þessu verki sem ráðgjafi Reykjavíkurborgar. Gerðir voru ölduhæðarútreikningar fyrir hafnarsvæðið til ákvörðunar á hönnunarsjólagi á Engeyjarsundi og líkantilraunir, þar sem könnuð voru gæði viðlegu innan við lengdan Eyjagarð. Í þessari vinnu komu fram áhrif lengingar Eyjagarðs á sjólag innan við garðinn, allt inn að Kringlumýrarbraut.

Stofnunin telur að umrædd áhrif á sjólag séu eingöngu jákvæð og að ekki sé þörf á neinum mótvægisáðgerðum. Þá tekur stofnunin undir þau sjónarmið sem fram koma í skýrslunni að áhrif á seflutninga og botnmyndun sem af lengingu Eyjagarðs stafa séu óveruleg.“

Umsögnin var send Reykjavíkurborg með símbréfi þann 28. maí 1996.

Allar umsagnir liggja frammi hjá Skipulagi ríkisins þar til kærufrestur er liðinn.

3. ATHUGASEMDIR

Engar athugasemdir bárust á kynningartíma frumathugunar.

4. NIÐURSTÖÐUR FRUMATHUGUNAR

4.1 Fyrirhuguð framkvæmd

Samkvæmt frummatsskýrslu er fyrirhuguð að lengja Eyjagarð við Örfirisey um 255 metra til austurs. Núverandi garður þar er um 190 metra langur. Hlémegin við garðinn er gert ráð fyrir 71 metra löngum viðlegukanti með 13 metra dýpi miðað við hæðarkerfi Sjósmælinga Íslands. Gert er ráð fyrir að skip með burðargetu allt að 45.000 tonn og með 11,5-12 metra djúpristu geti athafnað sig við fyrirhugaðan viðlegukant. Breidd sundsins frá fyrirhuguðum garðenda að Engeyjarrífi er 930 m og frá honum að miðlínu innsiglingarlínu 250 m.

Breytingin á garðinum mun fela í sér að olúskip, sem nú liggja við legufæri á meðan losun olú á sér stað um neðansjárleiðslur, munu liggja bundin við bryggju á meðan á losun stendur. Við breytinguna styttist losunartími olúskipa, öryggi manna og búnaðar og öryggi gagnvart mengunarslysum eykst.

Vita- og hafnamálastofnun gerir engar athugasemdir við framkvæmdina og telur hana hafa jákvæð áhrif á sjólag.

Áætlaður framkvæmdatími er tvö til þrjú ár. Gert er ráð fyrir að fyrri áfangi verksins hefjist sumarið 1996. Þá er áætlað að vinna að efnisskiptum undir bryggjustæði, dýpkun og grúsarþyllingu undir garð. Á árunum 1997 og 1998 hefst seinni áfangi, við uppbyggingu grjótgarðs, bryggjuerð og frágang búnaðar. Haft verður fullt samráð við olúfélögin til að tryggja að starfsemi þeirra raskist sem allra minnst á framkvæmdatímanum.

Framkvæmdinni er skipt í nokkra þætti samkvæmt frummatsskýrslu:

4.1.1 Dýpkun og gröftur efnisskiptaskurðs

Áhersla er lögð á að sprengingum á klöpp neðansjávar verði haldið í lágmarki. Hönnun miðast við 13 metra dýpi hlémegin við garðinn og að dýpkun nái til um 113.000 m³. Þar af er gert ráð fyrir 4.000 m³ af sprengdu grjóti og 109.000 m³ af lausu efni.

Grafa þarf efnisskiptaskurð sem stálþil fyrirhugaðs viðlegukants verður rekið í. Áætlað er að gröftur skurðsins verði um 25.000 m³ og efnið verði notað sem fyllingarefni undir garðinn. Skurðurinn verður svo fylltur aftur með malarefni sem hentar fyrir rekstur stálþils.

Nota á allt efni sem fæst úr dýpkun í fyllingu undir garðinn. Það efni sem reynist of lélegt í garðinn verður sett í landfyllingu á Klettasvæði Reykjavíkurhafnar.

4.1.2 Efnistaka

Malarefni í garðinn verður tekið úr nálægum efnisnámmum á hafsbotni. Meginhluti þess fæst við dýpkun á svæðinu og úr efnisskiptaskurði en það sem á vantar verður tekið úr einni af eftirtöldum efnisnámmum á hafnarsvæði Reykjavíkurhafnar: Við ströndina rétt sunnan við núverandi Eyjargarð, úr Akureyjarriði eða úr Engeyjarriði. Sá hluti malarefnis sem tekinn verður úr námmum á hafnarsvæðinu er áætlaður um 97.000 m³.

Grjótnám fyrir grjót í brimvörn er fyrirhugað í Geldinganesi. Samkvæmt frummatsskýrslu þarf um 81.000 m³ af grjóti í garðinn, þar af 33.000 m³ kjarnaefni og 48.000 m³ valið stórgrýti (áætlað 50.000 m³ af stórgrýti og 50.000 m³ af kjarnaefni, samkvæmt viðauka 9 með frummatsskýrslu). Til að afla þessa magns af grjóti þarf að sprengja um 150.000 til 200.000 m³ í efnisnámu.¹ Vegna fyrirhugaðrar hafnargerðar í Geldinganesi er áætlað að vinna þar nær 10 milljónir m³ af sprengdu efni. Samkvæmt frummatsskýrslu er unnið að rannsóknum á mögulegu grjótnámi í Geldinganesi og verður efnistaka þar tekin til sérstaks mats á umhverfisáhrifum síðar á árinu.

4.1.3 Efnisflutningar

Við gröft á efnisskiptaskurði er mögulegt að hægt verði að losa efnið beint í garðstæðið án þess að flytja það fyrst á pramma. Annað fyllingarefni sem fæst af botni sjávar verður flutt með pramma og losað úr honum í garðstæðið eða flutt og losað með dæluskipi.

Gert er ráð fyrir því að grjót ofan af Geldinganesi verði flutt sjóleiðis með pramma. Einnig er mögulegt að flytja grjót á landi með vörubílum. Fyrri kosturinn telst þó álitlegri.

4.1.4 Uppbygging garðs og viðlegukants

Gert er ráð fyrir að hæsti punktur í garði verði í kótanum +7,5 metrar (í hæðarkerfi Sjósmælinga Íslands) og flái 1:1,5 að norðanverðu. Stallur hlémegin og yfirborð þekju

¹ Viðauki 9 með frummatsskýrslu.

á hafnarbakkanum verða í kótanum +6,0 metrar. Í samanburði er meðalstórsstraumsflóð +4,0 metrar í hæðarkerfi Sjósmælinga Íslands.

Uppbygging hafnargarðs fer að mestu leyti fram með losun efnis úr dæluskipi eða pramma. Inn í miðjum garðinum verður kjarni úr fyllingarefni sem tekið verður af hafsbotni. Yst verður brimvörn úr stórgrýti sem unnið verður úr Geldinganesi.

Gert er ráð fyrir því að viðlegukanturinn verði stálþil sem rekið verði niður í efnisskiptaskurðinn eftir að byggingu garðsins verður að mestu lokið. Fyllt verður á bak við stálþilið með möl, kantbiti steypur og gengið frá yfirborði með steyptri þekju þar sem það á við. Meginpollar á hafnarbakkanum verða með svokölluðum sleppikrókum. Á milli þeirra er gert ráð fyrir hefðbundnum pollum sem nota má ef minni skip leggjast að viðlegukantinum. Komið verður fyrir þybbum á viðlegukantinum sem henta fyrir stór olúflutningaskip.

4.2 Aðrir kostir

Fram kemur í frummatsskýrslu að við núverandi aðstæður sé örðugt og geti verið hættulegt að tengja leiðslur við skip. Skip leggist við legufæri utan við Eyjargarð og þurfi að fara á litlum bátum til að sjá um tengingu leiðslanna. Mjög erfitt sé að fylgjast með bilunum á neðansjárleiðslum og talsvert magn af olú geti farið í sjóinn áður en bilunar verður vart.

Samkvæmt frummatsskýrslu hefur verið kannaður sá möguleiki að byggja brýr út í legufærin þannig að leiðslurnar liggi ekki lengur í sjó. Kostnaðarlega séð er það talinn óhagkvæmari kostur þar sem líftími slíkra brúa sé varla lengri en 30 ár á meðan afskriftatími hafnargarðs er áætlaður 50-60 ár. Auk þess vinnist lítið eða ekkert varðandi öryggi skipa og starfsmanna. Þessi möguleiki sé einnig síðri frá fagurfræðilegu sjónarmiði þar sem slíkt mannvirki falli ekki eins vel inn í landslag og grjótgarður muni gera.

Í frummatsskýrslu kemur fram að einnig hafi verið skoðuð óvarin viðlegumannvirki og mismunandi stefnur á framlengingu Eyjargarðs og stálþilsviðlega í skjóli við hann. Niðurstöður þeirra athugana hafi leitt í ljós að heildarávinningur yrði mun minni en af fyrirhugaðri framkvæmd.

4.3 Mengunar - og öryggismál

Í töflu 5.1 í frummatsskýrslu er samantekt á greiningu atburða sem geta leitt til óhappa eða mengunarslysa við fyrirhugaða lengingu Eyjargarðs. Í hönnun mannvirkisins verður leitast við að fyrirbyggja sem mest þá atburði sem þar eru taldir upp. Stefnt er að því að útfæra frekar verklagsreglur varðandi brottför og komu skipa í samráði við olúfélögin.

Gert er ráð fyrir fullkomnum slökkvibúnaði og kvoðubyssum á hafnarbakkanum sem komið verði upp af hálfu olúfélaganna. Mun það stórauka öryggi með tilliti til brunavarna.

Undir olúleiðslum og tengistútum er gert ráð fyrir steyptri svuntu til að hindra að olúmengun komist í sjó. Á svuntunni verða niðurföll sem verða tengd við olúgildru.

Hollustuvernd ríkisins hefur engar athugasemdir við frummatsskýrsluna en vill fylgjast með vinnu við verklagsreglur vegna viðbragða við mengunaráhöppum.

4.4 Áhrif á gróður, dýralíf og landslag.

Á langstærstum hluta áhrifasvæðis framkvæmdarinnar er leirkennt botnset, en leir er einkennandi botnset á sundunum við Reykjavík. Rannsóknir á botndýralífi á nærliggjandi svæðum á Sundunum sýna að á leirbotni, líkt og við Eyjargarð, er tegundasamsetning svipuð á svæðinu og að ríkjandi tegundir þar eru algengar á mjúkum botni á íslensku grunnsævi.²

Lítið sjávardýpi við Eyjargarð er talið draga úr skaðlegum áhrifum af völdum gruggs. Lífverur á svæðinu hafi líklega að einhverju leyti aðlagast aðstæðum, uppróti fíngerðs sets vegna hafróts. Lenging Eyjargarðs og uppsetning mengunarvarnaránaðar dragi verulega úr hættu á umhverfisslysi af völdum olúmengunar við strendur Reykjavíkur.²

Samkvæmt straumkortum Verkfræðistofunnar Vatnaskil³ verður heildarbreyting á straumum og straumhraða meðfram ströndinni fyrir og eftir lengingu Eyjargarðs óveruleg. Garðurinn kemur til með að skýla hafnarmynni Gömlu hafnarinnar og ströndinni allt inn að Kringlumýrarbraut fyrir ágangi sjávar.

Hafnargarðurinn kemur til með að standa upp úr sjó (um 3 m á stórstraumsflóði) þar sem áður var frítt svæði en verður samkvæmt frummatsskýrslu í fullu samræmi við önnur mannvirki á svæðinu. Garðurinn mun sjást frá Sæbraut, að Laugarnesvegi.

4.5 Áhrif á menn og samfélag

Lenging Eyjargarðs takmarkar hvorki ferðir vegfarenda né breytir núverandi svæðum til útivistar og dægradvalar.

Framkvæmdin mun skapa atvinnu á meðan á verkinu stendur en ekki hafa á annan hátt áhrif á atvinnu til langs tíma. Afgreiðslutími olúskipa mun styttest til muna.

Framkvæmdin mun ekki hafa áhrif á siglingar að öðru leyti en því, að auknir möguleikar gefast við val á hagkvæmasta skipakosti til olúflutninga hverju sinni. Siglingaleið báta og skipa inn og út úr höfninni mun ekki breytast við lenginu garðsins þar sem hann verður fyrir innan núverandi siglingalínu.

4.6 Áhrif á fornleifar

Engar skráðar eða friðlýstar fornleifar eru þekktar á fyrirhuguðu framkvæmdasvæði. Borgarminjavörður tekur fram í umsögn sinni að um 200-250 m í vesturátt frá rótum Eyjargarðs séu bergristur á klöppum, sem skráðar séu í fornleifaskrá Reykjavíkur. Þess verði að gæta að stórvirkar vinnuvélar eða aðrar vélar spilli ekki þessum minjum.

Minnt er á ákvæði þjóðminjalaga um skyldur framkvæmdaraðila ef fornleifar kynnu að koma í ljós við framkvæmdir.

5. NIÐURSTAÐA SKIPULAGSSTJÓRA RÍKISINS

Á grundvelli frummatsskýrslu framkvæmdaraðila og umsagna er það mat skipulagsstjóra ríkisins að fyrirhuguð lenging Eyjargarðs við Örfirisey hafi ekki í för

² Sbr. viðauka 7 með frummatsskýrslu.

³ Viðauki 3 með frummatsskýrslu.

með sér umtalsverð áhrif á umhverfi, náttúruauðlindir eða samfélag, með fyrirvara um efnistöku vegna framkvæmdarinnar.

Lenging Eyjargarðs við Örfirisey mun auka öryggi í afgreiðslu olíuskipa og draga úr hættu á mengunaróhöppum.

Vinna við og útfærsla verklagsreglna til að fyrirbyggja óhöpp verði í samráði við olúfélögin og Hollustuvernd ríkisins, sbr. umsögn Hollustuverndar.

Samkvæmt lögum nr. 63/1993 er efnistaka á landi þar sem fyrirhugað er að taka meira en 150.000 m³, eða þar sem efnistökuastaður er 50.000 m² eða stærri, háð mati á umhverfisáhrifum. Samkvæmt viðauka 9 með frummatsskýrslu kallar fyrirhuguð framkvæmd við lengingu Eyjargarðs á 150.000 til 200.000 m³ sprengds grjóts á efnistökuastað, og er grjótnám fyrirhugað í Geldinganesi. Umhverfisáhrif þessarar efnistöku hafa ekki verið metin. Í tengslum við hafnargerð í Eiðsvík er fyrirhugað mun meira grjótnám í Geldinganesi, eða allt að 10 milljónum m³ og kemur fram í frummatsskýrslu um lengingu Eyjargarðs að mat á umhverfisáhrifum efnistöku þar fari fram síðar á árinu 1996.

Nauðsynleg forsenda þess að efnistaka vegna lengingar Eyjargarðs geti farið fram í Geldinganesi, er að fyrir liggi niðurstöður mats á umhverfisáhrifum þar og að fallist hafi verið á efnistöku á grundvelli þess mats. Því setur skipulagsstjóri ríkisins það skilyrði fyrir framkvæmdum við lengingu Eyjargarðs að áður en að seinni áfanga verksins kemur liggi fyrir niðurstöður mats á umhverfisáhrifum fyrirhugaðs grjótnáms í Geldinganesi.

Ekki er gert ráð fyrir lengingu Eyjargarðs samkvæmt staðfestu aðalskipulagi Reykjavíkur 1990-2010. Breyta þarf aðalskipulagi vegna framkvæmdarinnar og er lagt til að það verði gert samkvæmt 3. og 4. mgr. 19. gr. skipulagslaga nr. 19/1964.

6. ÚRSKURÐARORÐ

Með vísun til 8. greinar laga um mat á umhverfisáhrifum nr. 63/1993 hefur skipulagsstjóri ríkisins farið yfir þau gögn sem lögð voru fram af hálfu framkvæmdaraðila við tilkynningu og umsagnir er bárust.

Fallist er á fyrirhugaða lengingu Eyjargarðs við Örfirisey eins og henni er lýst í framlagðri frummatsskýrslu, með eftirfarandi skilyrði:

Meta þarf umhverfisáhrif fyrirhugaðrar efnistöku í Geldinganesi, þar sem efnistaka verður meiri en 150.000 m³. Úrskurður skipulagsstjóra ríkisins þarf að liggja fyrir áður en að framkvæmdum við seinni áfanga lengingar Eyjargarðs kemur, þ.e. uppbyggingu grjóttgarðs, bryggjugerð og frágangi búnaðar.

7. KÆRUFRESTUR

Samkvæmt 14. grein laga nr. 63/1993 má kæra úrskurð skipulagsstjóra ríkisins til umhverfisráðherra innan fjögurra vikna frá því að hann er birtur eða kynntur viðkomandi aðila.

Reykjavík, 11. júlí 1996,

Stefán Thors

Ásdís Hlökk Theodórsdóttir